

Jóhiszemű tévedések

VISSZHANG - LXVI. évfolyam, 30. szám, 2022. július 29.

Az alábbiakban a magyar zöldpárt frakcióvezetőjének, Ungár Péternek [Az unióról](#) címmel megjelent írására (ÉS, 2022/28.) szeretnék reflektálni. Vitán felül álló tény, hogy az unió válságban van; mégpedig az önnön elodázott intézményi reformjának lezárása előtt a posztszocialista térségben átgondolatlanul véghez vitt, túlméretezett bővítési hullám megvalósítása óta. Az EU hajója a 2008-as világgazdasági válság nyomán a Mediterráneumban fellépő államadósság-krízis miatt, valamint a határait az arab tavasztól fogva terhelő bevándorlási nyomással, a Brexittel és az orosz-ukrán háború során kibontakozó energiaválsággal fémjelzett kedvezőtlen csillagállás okán napjainkban bő fél évszázados történelmének messze legviharosabb időszakában kénytelen hanykolódni a globalizáció viharos óceánjain. Az európai elitek kötelessége a megoldás keresése és mielőbbi intézkedések meghozatala, azonban nem lehetséges hathatós cselekvés érvényesítése hiteles látlelet felállítása nélkül.

Az LMP frakcióvezetője elsősorban ott téved hatalmasat, hogy szerinte az unió intézményrendszere nem más, mint egy hidegháborúból ránk maradt, elavult közjogi architektúra szikkadt csontváza, és mint ilyen az EU működésképtelenségének primer okozója. Nos, valójában minden intézmény megítélése során üggyöntőnek tekinthető az idő vasfogának ellentmondani képes időtállóság megléte vagy hiánya. A szerteágazó közösségi joganyagot alkalmazó uniós intézményrendszer életképességének legfőbb bizonyítékaként annak bő fél évszázados töretlen létezése és tendenciózus erősödése sorolható fel. Éppúgy, mint az 1640-es angol polgári forradalom óta fundamentumait tekintve változatlan formában fennálló tradicionális brit Westminster-modell sikerének, valamint – az alkotmánykiegészítéseket nem számítva – alapvonásaiban bő kétszáz éve módosítások nélküli amerikai alkotmány eredményességének is a folyamatos megőrzés általi hosszas fennmaradás nevesíthető a „sikerrecept” legfőbb zálogaként. Hiszen kizárólag azon intézmény lehet sikeres, amelynek tartópillérei kiállták az idők próbáját. Nem lesz eleve elavult valami pusztán attól, hogy régi korok terméke; amint nem válik működőképpé automatikusan bárminemű innováció mindössze annak révén, hogy újonnan keletkezett.

A fentiek alapján könnyű belátnunk, hogy a mostanság érzékelhetően vontatott működésű Európai Unió nehézségeit nem intézményrendszerének alkalmatlanságában kell keresnünk, hanem a korábbi organikus fejlődésének nemzetállami irányú tudatos megakasztásában. Hozzávetőlegesen egy emberöltővel ezelőtt esernyő került a fontolva haladó kerékpár küllői közé: mégpedig a nacionalizmusa. Talán a britek esernyője érkezhett meg elsőként, amit gyorsan követett a közép-európai térség felőli kevésbé elegáns pázsitorbotok sora. A magyar jobboldalon széles körben vallott tévhit szerint az unió elődszervezetei a nemzetek Európájának megőrzését vallották legfőbb intézményi értékükként, azonban idővel az önérdek-érvényesítő brüsszeli bürokrácia a kizárólag profitvezérelt kontinentális nagytőkével karöltve, együttes lobbijukat latba vetve útjára indította az Európai Egyesült Államok felépítését célzó globalista projektet valamikor az ezredfordulótól kezdődően, így azóta gyorsan lealkonyult a korábban virágkorát élő kontinentális ernyőszervezetnek.

Azonban a kigyomlálhatatlan dudvához hasonlóan időről időre szárba szökkenő fenti tévképzettel szemben álló tények gyorsan megmakacsolják magukat. Az európai egységesülést életre hívó alapító atyák – tekintettel azon nem elhanyagolható tényre, miszerint kivétel nélkül keresztény-konzervatív értékvilágot vallottak magukénak – irtóztak mindennemű nacionalizmustól és kisállami protekcionizmustól. A nagy államférfi-generáció (Adenauer, De Gaulle, De Gasperi) politikai eszmélésének emberöltőnyi időszaka során meghatározó tapasztalatként kényszerűen átélt két európai súlyponton pusztító világégést és egy – a glóbusz egészére kiterjedő – világgazdasági krízist, amiből a múlt század közepére kénytelen volt a saját

kárán okulni. Habár nem szívelték különösebben egymás népeit, nem vonzódtak túlfelé egymás kultúrája iránt, kényszerűen átlátták a kontinentális egységesülés elkerülhetetlenségét.

Az unió elődszervezetét ennek folytán elsősorban nem a hidegháború szorító körülményei hívták életre, hanem az egységesülés szükségszerűsége. Erre az össznépi felismerésre reagált – meglehetősen megkésve – a német precizitás, a francia racionalizmus és az olasz életszeretet kulturális hatásaitól vezérelt korabeli nyugat-európai politikai elitek színe-virága. Az angolszászok ekkortájt kifejezetten ódzkodtak mindettől. Churchill elismerte ugyan a kialakítandó modell sorsszerűségét, de nem kívánta annak részévé tenni az éppen összeomlófélben lévő Brit Birodalmat, miként De Gaulle is az amerikaiak trójai falovaként tekintett a britekre, így minden erejével igyekezett távol tartani a szigetországot az idővel egyre szorosabbá váló közösségtől. Az amerikaiak valóban tartottak egy harmadik világháború bekövetkeztétől, így a szovjet tankok két héten belüli Párizsba érkezésének rémálma tényszerűen elősegítette a NATO megalakulását követően életre hívott Szén- és Acélközösség létrejöttét. Azonban felőlük az integrációs folyamat gyorsan megtorpanhatott volna a sporadikus szakasz teljesülése után. Főként a közös agrárpolitika útjára indítását követően, ami az első perctől kezdve kifejezetten hátrányosan érintette az amerikai agrárexportőröket. Fontos megjegyeznünk, hogy az európai egységesülés progresszív gondolata már az előző századfordulón kibontakozott a kontinensen széles bázisú intellektuális körökben. Sőt: a Német Császárság, a Monarchia és Délkelet-Európa egészét magában foglaló német nagytér gazdaság koncepciója is már az EU előképeként azonosítható, csakúgy mint a két világháború közötti német és francia demokrata politikusok ez irányú törekvéseinek sora. Habár sajnos a nemzetiszocializmus '33-ban kivitelezett alkotmányos puccsát megelőzően ezen kooperatív szándékok nem jutottak el a megvalósulásig. E korai integrációs törekvések legelismertebb képviselője a weimari rendszer legendás külügyminisztereként világhírré szert tevő Stresemann volt.

Amint már fentebb utaltam rá: a kereszténydemokrata alapító atyáktól semmi se állhatott távolabb, mint a tagállami nacionalizmus képviselője. Ebből kifolyólag a kezdetektől föderatív struktúrák alapjait igyekeztek lefektetni. Éppen a szakszervezetek és a baloldali formációk ódzkodtak eleinte a számukra tőkepártinak tetsző egységesüléstől, és a jobboldali pártok voltak a folyamat évtizedeken keresztül szakadatlan élharcosai. A korabeli jobboldaliak antinacionalizmusát és európai elkötelezettségét jelzi, hogy még a mindennemű nemzetköziesedéstől zsigerileg ódzkodó, legendásan államszkeptikus tory irányzat is Thatcher fellépéséig egy emberöltőn keresztül érzékelhetően Európa-pártibb értékvilágú volt, mint a szigetországi munkásságot reprezentáló Labour. A világ azóta nagyot változott arrafelé.

Akkor mégis mi tette botladozóvá mára az Európa lángba borulását mindeddig tartósan megakadályozni képes – vagyis reputációját mégiscsak megszolgáló –, idejekorán öregedő uniót? Leginkább a generációkon keresztül elhúzódó komplex intézményrendszer-kialakítási folyamat betetőzésének elmaradása, illetve a posztoszocialista régió irányában realizált „nagycsoportos” bővítési hullámnak a felemás és köztes szervezeti állapotban való véghezvitele. Tetézte a bajt, hogy az euró szimbólumértékű bevezetése után nem került elfogadásra a korszakos jelentőségű francia konzervatív államférfi (Valéry Giscard d'Estaing) vezette alkotmányozó bizottság keretei között kodifikált, az öreg kontinens keresztény gyökereire – mint elsődleges közösségi identitáselemre – a normaszöveg preambulumban tudatosan hivatkozó európai alkotmánytervezet. Holott annak a korabeli tervek szerint éppen az lett volna a legfőbb hozadéka, hogy az uniós állampolgárság és a kétkamarás törvényhozási modell mielőbbi bevezetése következett volna megszavazásából. Ezen utolsó stáció teljesítésével zárult volna le a második világégéstől az ezredfordulóig tartó intézményesülési folyamat, melynek hiányában állandósult az egy helyben topogás és a működési zavarok sora a szervezet egészében. Az unió minden jel szerint napjainkban imbolg a konföderáció és a föderáció közötti siralomvölgyben, melyből egyik irányban se találja a kiutat. E tétova oldalazás minden baj legfőbb okozója.

Miért is adósodnak el sorra a Mediterráneum államai a valutaövezetben immár bő két évtizede szakadatlanul? Miért is duplázódott, sőt sokszor triplázódott meg a mediterrán tagállamok nemzeti össztermékükhöz képesti államadóssága ezen időszak alatt? Vajon miként vált lehetségessé, hogy a

Chirac elnöksége alatt a 60 százalékos GDP-arányos maastrichti adósságkritériumot még szilárdan tartani képes Franciaország államadóssága – egy emberöltővel a monetáris unióhoz való csatlakozást követően – immár 112 százalékon áll napjainkban? Fontos megjegyeznünk: a GDP/fő kimutatás alapján a 90-es évek legelején még hozzávetőlegesen a korabeli brit fejlettségi szinten álló, az ezredforduló tájékán a maastrichti kritériumrendszer megállapította 60 százalékos adósságsszintet a franciákhoz hasonlóan többé-kevésbé tartani képes Olaszország államadóssága ezen időszak során GDP-arányosan 135 százalékra fokozódott. Ha az EKB nem jegyezte volna le e két gazdasági nagyhatalom állampapírjait az elmúlt években, akkor az államcsőd nehezen lett volna elkerülhető számukra.

A kontinentális Európa második és harmadik legnagyobb nemzetgazdasága vajon hogyan juthatott koldusbotra az euróövezet megalakulásától napjainkig? A válasz egyszerűbb, mint hinnénk: közgazdasági tény, hogy a közös valutaövezeten belül az elmaradottak felől mindig a fejlettek felé áramlanak az erőforrások. E törvényszerűségből kifolyólag alakították ki a kohéziós politika intézményi garanciáit elsősorban az olasz Dél felzárkóztatása érdekében az alapító atyák. Azonban a sorozatos bővítési hullámok következtében egyre több lett „az éhes száj”, miközben a tagállamok nem gondoskodtak a közösségi kassza kellő mérvű erőforrásokkal való feltöltéséről. Az EU jelenleg a kontinens megtermelte GDP mindössze 1 százalékát osztja újra, így a szervezet működését eleve erőtlenné teszi annak akut forráshiánya. Képezheti mindez ütőképes közös hadsereg, erélyes diplomácia, hathatós területfejlesztési politika alapjait? Az Osztrák-Magyar Monarchia, a kezdeti USA a 13 keleti parti alapító tagállam időszakában vagy a második világégést követően formálódó NSZK meddig és milyen minőségben működhetett volna korabeli nemzeti összterméke mindössze 1 százalékából?

A közös pénznem fennállásának elsődleges haszonélvezői az elmúlt emberöltő során a számukra gyenge euróárfolyam révén a legnagyobb exportvolument realizálni képes uniós tagállamok voltak, mely északi országcsoporthoz alkotta „új Hanza-szövetség” nagytőkés struktúrái nem kellő mértékben finanszírozták az EU-ban terebélyes külkereskedelmi és folyó fizetési mérleghiánnyal küzdő déliek adósságait. Nem álltak az elkerülhetetlen föderalizáció mellé, mert rövid távú pénzügyi érdekeik ezzel ellentétesek voltak. Holott valós monetáris unió nem lehetséges hangsúlyos transzferunió nélkül. A legújabb jövedelemkutatások tanúsága szerint a német háztartások negyede a szegénységi küszöbön vagy az alatt kénytelen élni mindennapjait, ami rávilágít arra, hogy az ottani nagytőke még a saját hazája roncsársadalmának szociális integrációjához se kíván érdemben hozzájárulni. Vagyis Ungár és mások állításával ellentétben nem az amerikai vagy nyugat-európai állami és nagytőkés szereplők szövetsége generálja a kontinentális föderalizálódás általuk vélelmezett a háttérben már jó ideje zajló folyamatát. Bárcsak kellő eréllyel bármelyikük kifejtette volna mostanság e nyomásgyakorlást.

Az elégtelen kontinentális újraelosztásból a bűvópatakként csörgedező uniós fejlesztési dotációk csekély volumene következik, melyek mérsékelt voltára világít rá azon adatsor, miszerint a Mediterráneum országai csatlakozásukat követően egy lakosra vetítve reálértékben a háromszorosát hívhatták le kohéziós források és agrártámogatások formájában az EU-tól és jogelődjétől, mint a posztszocialista országok. Habár e gigantikus dotáció felhasználásának hatékonyságára terebélyes árnyékot vet példának okáért a portugál GDP nagysága, amely makroadat gyakorlatilag azonos a mindeddig az unió felől sokkal kevesebb támogatásban részesülő Magyarország nemzeti jövedelemével.

Végezetül elengedhetetlen megjegyeznünk, hogy hazánk 1994-ben egy kváziföderatív EK-ba nyújtotta be teljes jogú tagsági jogviszony elnyerésére irányuló kérelmét. A máig Európa atyjaként tisztelt J. Monnet visszavonulását követően 1955-ben megalapította az Akcióbizottság az Európai Egyesült Államokért nevű szervezetet, melynek élete utolsó két évtizedét szentelte. A Bizottság máig legendás elnökeként J. Delors szellemi horizontján hivatali idejének évtizede alatt a '92-ben elfogadott Maastrichti Szerződés életre hívásakor nyilvánvalóan nem a nemzetek Európájának víziója lebegett. Miként az euró atyja utónevet munkásságával méltán kiérdemlő magyar származású közgazdász, Lámfalussy Sándor életműve sem a nemzetállami szint erősítését szolgálta. Az EP, a Bizottság, az Európai Bíróság a 90-es évek derekán már legalább egy emberöltő óta működött, és az euró elődjének tartott – az érintett valutaárfolyamok

egymáshoz kötését megvalósító – ECU is másfél évtizede létezett már abban az időben. Magyarország azon tény biztos tudatában nyerte el az egy évtizeddel korábban általa kérelmezett teljes jogú uniós tagságot 2004-ben, hogy onnantól fogva egy identitását tekintve fennállása óta nemzetek feletti öndefiníciójú szervezet szerves része lesz.

Mit tehetne országgyűlési tevékenysége során az uniót sújtó eróziós hatásra válaszul egy magát rendszerkritikusként meghatározó hazai zöldpárt fiatal frakcióvezetője? Egyrészt követelhetné a fél évszázada megkezdett, azonban sajnos egy emberöltő óta torzóként éktelenkedő – máig lezáratlan – kontinentális föderalizálódási trend végigvitelét, melyre a Brexit kedvező lehetőséget biztosít. Másrészt az unió által – főként saját autópára érdekeit szem előtt tartva – sorra kötött vagy kötni szándékozott szabadkereskedelmi megállapodásokkal szemben felvethetné teszem azt az uniós szintű védővámalapú újprotekcionizmus felvállalását a közösségi agrárpiacon belüli családi kistermelők és ökológiai kisgazdálkodók védelmében az amerikai és latin-amerikai nagyipari GMO-termékek ellenében.

Azonban semmiképp se volna célszerű a továbbiakban is átgondolatlanul kritikával illetni azon sarkalatos uniós intézményrendszert, amely – habár félúton megtorpant ugyan, de – vitathatatlanul kiállta az idők próbáját, és mindeddig sikerrel volt képes dacolni a gyakorta váltakozó összetételű, de folytonosan áskálódó, belső szétforgácsolódást szolgáló, zavarkeltó politikai erőkkel.